

kawe ā-waha, ā-tuhi rānei. Me pēnei kē pea hei ingoa mō tēnei mahi i ngā kura o muri atu, “he whakamārama kōrero *ki te reo Māori anō*”.

Engari anō ki tō mātou whakaaro, ka noho tonu he wā e whaihua ana te noho mai a te reo Pākehā ki roto i ngā mahi, kua hei reo *kōrero*, engari hei whakamātau, hei whakapakari noa i te āhei o te tangata ki te whakaputa whakaaro ki te reo Māori, ahakoa pēhea nei te tauhou o te whakaaro ki te hinengaro Māori. Ko ngā mahi whakamāori tāku e mea nei. Ki te tihaehaetia ngā tuhituhi Pākehā kua raua atu ki te pukapuka hei whakamāori, ka whakakorehia tētahi o ngā tino mahi e kitea ai te tohungatanga o te tangata ki te reo Māori. Ehara i te tohu *anake* o te tangata ngaio ki te whakairo kupu ki te reo Māori. Oti tonu anō e mea ana te Taura Whiri e oti pai ai he whakamāori, me matatau anō te tangata nāna taua whakamāori, ki te kore, auare ake te taea.

Ehara i te mea i kaha te whakahēngia mai o tēnei wāhanga o ngā mahi. I puta noa ai tēnei kupu parahau, he rongu kōrero nōku i a au e huri haere ana. Anei te kōrero i rongu ake nei au: “I raua atu he kōrero Pākehā mō te aha te take? I mahara au he mea āta tono mai mātou kia waiho te reo Pākehā ki tērā taha kē o te wahanui.” Nō reira hei whakahoki noa tēnei i tērā pakirehua.

Te āhua nei kei te pai noa iho te roa o te hui ki te tino nuinga. Tokorima ngā pia i tohu mai me roa ake, karekau he tangata i tohu mai me poto ake.

Mō te taha ki te moni whakauru, ki te kotahi rau tāra rā, e āhua whakapae ana au kāore ētahi i mārāma ki te pātai. Tokorima ngā tāngata i mea mai kāore i ea tā rātou moni i whakapau ai ki te hui. Engari atu i tā rātou whakahoki ki tēnei pātai, i tautoko katoa mai i ngā āhuetanga o te kura.

Hei whakatauirā noa i tēnei whakapae āku, i pēnei

ngā whakahoki a tētahi. I te wāhanga whakaatu i te pai o ia mahi, kāore i heke tāna i whakaporohita ai i raro i te whā (= “pai”), ā, i te tino nuinga o te wā, i tohua kētia ko te rima (= “mutunga kē mai nei o te pai”). Mō te wāhanga whiriwhiri i te nui o te wā kia pau ki ia mahi, ka tohu mai te tangata nei kia nui ake, kia rite tonu rānei te wā. Waihoki, anei āna anō kupu i tāpiri ai ki tana rārangi pātai “*Kei te pai rawa atu ngā mahi.... ki ahau nei kua tutuki te kaupapa i haere mai au kei te tino pai ngā mahi i whakahaeretia.*” Nā, e mea noa ana au mena i pērā rawa te pai o te kura ki tana titiro, he aha kē i pērā ai tana whakaaro ki te autai kotahi rau tāra rā i whakaritea mō te whakauru mai? Tokowhā ngā mea i pēnei te taupatupatu o ngā whakahoki.

Anei anō tētahi o ngā pātai i whakaurua hei whakahoki mai mā ngā ākonga: “Mena he whakaaro atu anō ōu e pai ake ai te whakahaeretia o tēnei kura, tēnā koa tuhia mai.” He nui ngā whakaaro whaitake i puta hei whakaaro ake mā te Taura Whiri, arā, ko ēnei e whai ake nei:

- ◆ me nui ake te wā ka pau ki ngā ture whakatakoto tika i te kupu, engari me noho tōpū, kia kore ai e taupatupatu ngā whakamārama;
- ◆ me whaiwāhi mai he mahi whakaari, kōrero paki, tito waiata, hākinakina;
- ◆ me rau atu he mōteatea ki te pukapuka mahi hei whiriwhiri, hei whakamahuki mā te hunga ako;
- ◆ me moe i te awatea, me whakatā rānei i te ahiahi, ka mahi kē ai i te pō;
- ◆ he mahi whaihua anō te whakarongo noa ki ngā pūkōrero me te tuhi anō i ngā kupu hou.

Koia nei ngā huatau i puta ake i te arotakenga i tā mātou kura. Engari ko te whakautu i uruhau ai te Taura Whiri, i whakatau ai mātou āe, he patanga anō kei roto i tēnei whāinga a mātou, ko te whakaaro i puta ki tēnei tāpaetanga kōrero e whai ake nei: “*Nā tēnei kura au i whakahau kia whakamātau tonu ki te whakapai noa ake i taku matatau ki te reo Māori i*